

**Путівник рішень Суду ЄС (Євродайджест),
прийнятих у листопаді 2024 року***

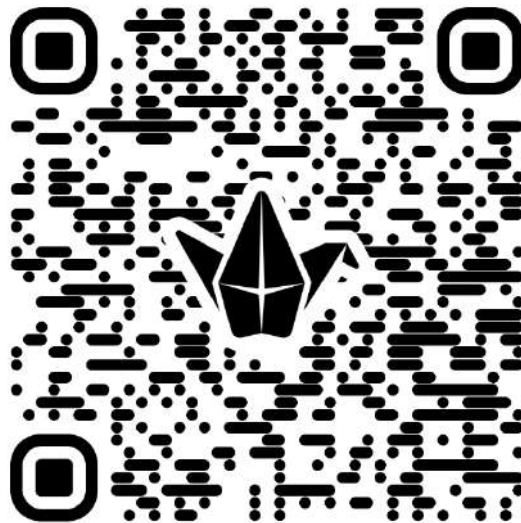
Путівник містить огляди рішень Суду ЄС, прийнятих у листопаді 2024 року, які тлумачать окремі положення актів права ЄС.

Рішення Суду ЄС розглядаються як прецеденти та є частиною *acquis* ЄС. Окремі рішення Суду ЄС містять роз'яснення (тлумачення) правильного розуміння та застосування актів права ЄС й установчих договорів Європейського Союзу. Ці рішення є важливими в контексті імплементації положень права ЄС у національне законодавство.

Вивчення рішень Суду ЄС та інших інтерпретаційних документів ЄС щодо імплементації відповідних актів права ЄС є складником аналізу відповідності зобов'язанням держави у сфері європейської інтеграції та праву ЄС.

Для ознайомлення з Путівником перейдіть за посиланням:

<https://padlet.com/rservvru/2024-7qniauy89rdahs7d>

ЗМІСТ

<i>Свобода, безпека та правосуддя</i>	4
<i>Право на заснування та свободу надання послуг</i>	10

Свобода, безпека та правосуддя

Рішення Суду від 21 листопада 2024 року (Справа С-61/23, клопотання про винесення попереднього рішення відповідно до статті 267 ДФЄС від Адміністративного суду міста Хасково (Болгарія)¹.

Предмет справи. Це клопотання про винесення попереднього рішення стосується тлумачення статті 9а Директиви 1999/62/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 17 червня 1999 року про стягнення плати з великовантажних транспортних засобів за користування певними об'єктами інфраструктури зі змінами, внесеними Директивою 2011/76/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 27 вересня 2011 року (далі – Директива 1999/62).

Запит було зроблено в межах провадження між ТОВ «Ekostroy» EOOD (підприємством, заснованим у Болгарії) та Агентством «Patna infrastruktura» (агентством дорожньої інфраструктури, Болгарія, «API») щодо фінансового штрафу, накладеного на ТОВ «Ekostroy» EOOD за використання ділянки автомагістралі без сплати необхідної суми дорожнього збору, а також щодо можливої сплати компенсаційного дорожнього збору за фіксованою ставкою.

У цьому контексті Адміністративний суд міста Хасково вирішив призупинити провадження у справі та передати на розгляд Суду ЄС для винесення попереднього рішення таке питання:

- чи слід тлумачити статтю 9а Директиви 1999/62 таким чином, що вимога цієї статті про пропорційність штрафів за порушення національних положень, ухвалених відповідно до цієї Директиви, виключає національне законодавство, яке є предметом розгляду в основному провадженні, якщо воно передбачає накладення фіксованої ставки штрафу [або фінансового стягнення] ... за порушення положень, пов'язаних з обов'язком попередньо встановлювати та сплачувати плату за користування дорожньою інфраструктурою, незалежно від характеру чи тяжкості порушення, враховуючи можливість звільнення від [адміністративної кримінальної] відповідальності шляхом сплати так званого «відшкодування збитків».

Висновки Суду. Розглянувши передані до суду питання, Суд зазначає таке:

- стаття 9а Директиви 1999/62 зобов'язує держави-члени забезпечувати належний контроль та встановлювати систему штрафів, що застосовуються за порушення національних положень, ухвалених відповідно до цієї Директиви. Крім того, держави-члени повинні вжити всіх необхідних заходів для забезпечення реального застосування цих штрафів. Водночас встановлені штрафи повинні бути ефективними, пропорційними та стримувальними. У такому випадку суд, що звертається із запитом, обмежується лише питанням до Суду ЄС щодо сфери застосування принципу пропорційності покарань, передбаченого цим положенням.

¹ JUDGMENT OF THE COURT (Sixth Chamber) 21 November 2024 Case C-61/23. URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=292470&pageIndex=0&doclang=en&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=1222548>

У зв'язку з цим для реалізації принципу пропорційності відповідно до Директиви 1999/62 держави-члени повинні вжити необхідних правових заходів, відповідно до їхнього національного законодавства, оскільки стаття 9а Директиви встановлює зобов'язання, яке за своєю природою вимагає втручання з боку держав-членів, які мають значну свободу розсуду при виконанні цього зобов'язання (рішення від 4 жовтня 2018 року у справі «Лінк Логістик Н&Н» (Link Logistik N&N), С-384/17, ЕУ:С:2018:810, п. 51).

Однак ця Директива не містить більш детальних правил щодо встановлення національних штрафів і, зокрема, не визначає чітких критеріїв для оцінки пропорційності таких штрафів (рішення від 4 жовтня 2018 року, Link Logistik N&N, С-384/17, ЕУ:С:2018:810, п. 52 та наведена судова практика).

Згідно з усталеною судовою практикою, за відсутності гармонізації законодавства ЄС у сфері штрафних санкцій, які застосовуються у разі недотримання умов, визначених угодами, укладеними відповідно до цього законодавства, держави-члени мають право обирати ті штрафні санкції, які, на їхню думку, є доцільними. Однак ці повноваження повинні здійснюватися відповідно до права ЄС та його загальних принципів (рішення від 22 березня 2017 року у справі Euro-Team та Spirál-Gép, С-497/15 та С-498/15, ЕУ:С:2017:229, п. 39 та наведені прецеденти).

Принцип пропорційності є одним із загальних принципів права ЄС, якого повинно дотримуватися будь-яке національне законодавство, що підпадає під сферу дії права ЄС або імплементує це право, зокрема за відсутності гармонізації законодавства ЄС у сфері застосування санкцій (рішення від 4 травня 2023 року, Agenția Națională de Integritate, С-40/21, ЕУ:С:2023:367, п. 49 та наведена судова практика).

Таким чином, заходи, що передбачають покарання й дозволені відповідним національним законодавством, не повинні виходити за межі того, що є належним і необхідним для досягнення цілей, які законно переслідуються цим законодавством. Коли є вибір між кількома відповідними заходами, слід вдаватися до найменш обтяжливих, а завдані збитки не повинні бути непропорційними переслідуваним цілям (рішення від 22 березня 2017 року у справі «Євро-Тім» та «Спіраль-Геп» (Euro-Team and Spirál-Gép), С-497/15 та С-498/15, ЕУ:С:2017:229, п. 40, а також наведене прецедентне право). Зокрема, суворість покарання має бути співмірною з серйозністю порушення, яке воно покликане припинити (рішення від 4 травня 2023 року, Agenția Națională de Integritate, С-40/21, ЕУ:С:2023:367, п. 51 та наведені прецеденти).

Що стосується цілей, які переслідує Директива 1999/62, то з пункту 1 цієї директиви випливає, що вони полягають як у гармонізації систем зборів, так і у створенні справедливих механізмів стягнення з перевізників витрат на інфраструктуру з метою усунення викривлень конкуренції між транспортними підприємствами в державах-членах.

У цьому контексті Суд постановив, що суворість штрафних санкцій повинна бути співмірною з серйозністю порушень, за які вони накладаються, зокрема шляхом забезпечення дійсно стримувального ефекту при дотриманні загального принципу пропорційності (рішення від 22 березня 2017 року у справі Euro-Team і Spirál-Gép, C-497/15 і C-498/15, EU:C:2017:229, п. 42 і наведена судова практика).

Крім того, держави-члени зобов'язані дотримуватися принципу пропорційності не лише щодо визначення критеріїв для кваліфікації порушень та встановлення правил, що стосуються суворості штрафів, але й щодо оцінки факторів, які можуть бути враховані під час визначення розміру штрафу (рішення від 22 березня 2017 року у справі «Євро-Тім і Спіраль-Геп» (Euro-Team and Spirál-Gép), п. 42 та наведена судова практика).

Відповідно, цей принцип вимагає не лише того, щоб накладений штраф відповідав тяжкості правопорушення, а й того, щоб під час визначення покарання та встановлення розміру штрафу були враховані індивідуальні обставини конкретної справи (рішення від 4 жовтня 2018 року у справі «Лінк Логістік Н&Н» (Link Logistik N&N), C-384/17, EU:C:2018:810, п. 45).

Таким чином, якщо суд, що передає справу, виявляє, що система покарань, про яку йдеться в основному провадженні, не надає можливості національним судам адаптувати покарання до конкретної справи, то накладення фіксованих штрафів або фінансових санкцій за всі порушення певних зобов'язань, встановлених законом, без коригування розміру штрафу чи санкції відповідно до серйозності порушення, на основі системи покарань, що розглядається в цьому провадженні, є непропорційним. Таке покарання не відповідає цілям законодавства ЄС (див. рішення від 22 березня 2017 року у справах «Євро-Тім» та «Спіраль-Геп», C-497/15 і C-498/15, EU:C:2017:229, п. 49 та інші прецедентні рішення).

Той факт, що в цій справі національне законодавство, яке застосовується в основному провадженні, передбачає можливість звільнення від адміністративної кримінальної відповідальності шляхом сплати «відшкодування збитків», не змінює висновку про те, що таке національне законодавство суперечить праву ЄС.

У світлі наведених міркувань, Суд постановив, що стаття 9а Директиви 1999/62/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 17 червня 1999 року про стягнення плати з великовантажних транспортних засобів за використання певних об'єктів інфраструктури, зі змінами, внесеними Директивою 2011/76/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 27 вересня 2011 року, повинна тлумачитися таким чином, що вимога пропорційності, на яку він посилається, виключає систему покарань, яка передбачає накладення фіксованого штрафу або фінансового стягнення за всі правопорушення, незалежно від їх характеру та тяжкості, відповідно до правил про обов'язок попередньої сплати збору за користування дорожньою інфраструктурою. Це стосується також випадків, коли така система передбачає можливість звільнення від адміністративної або кримінальної відповідальності шляхом сплати фіксованого «відшкодування збитків».

Рішення Суду від 14 листопада 2024 року (Справа С-197/23, клопотання про винесення попереднього рішення відповідно до статті 267 ДФЄС від Апеляційного суду міста Варшави (Польща)².

Предмет справи. Це клопотання про видачу попереднього рішення стосується тлумачення статті 2, статті 6(1) та (3) та другого підпараграфу статті 19(1) Договору про Європейський Союз (далі – ДЄС), що розглядається у поєднанні зі статтею 47 Хартії основних прав Європейського Союзу (далі – Хартія). Запит було подано в межах провадження між S. S. A. та C. sp. z o.o. щодо законності премій, що стягує С. під час виконання комерційної рамкової угоди.

За таких обставин Апеляційний суд міста Варшави (Sąd Apelacyjny w Warszawie) вирішив призупинити провадження у справі та передати такі питання на розгляд Суду ЄС для винесення попереднього рішення:

- чи слід тлумачити статтю 2, статтю 6 (1) та (3), а також другий підпункт статті 19 (1) ДЄС у поєднанні зі статтею 47 Хартії так, що суд першої інстанції держави-члена ... до складу якого входить один суддя, призначений для розгляду справи із грубим порушенням національного законодавства щодо розподілу справ, призначення та зміни складу суду, не є незалежним і неупередженим трибуналом, раніше створеним на підставі закону, який забезпечує ефективний правовий захист;

- чи слід тлумачити статтю 2, статті 6 (1) і (3), а також другий підпункт статті 19(1) ДЄС у поєднанні зі статтею 47 Хартії так, що виключають застосування положень національного законодавства, таких як друге речення статті 55(4) Закону про організацію судів загальної юрисдикції ... тією мірою, якою ці положення забороняють суду другої інстанції визнавати недійсним ... провадження в ... суді першої інстанції ... якщо склад цього суду суперечив закону, суд був сформований неналежним чином або в ухваленні рішення брала участь особа, не уповноважена або не компетентна виносити рішення, як правову санкцію, що забезпечує ефективний правовий захист у випадку, коли суддя призначається для розгляду справи із грубим порушенням положень національного законодавства про розподіл справ, призначення та зміну складу суду.

Висновки Суду.

Розглядаючи питання, що були поставлені у клопотанні, Суд нагадує, що відповідно до другого підпункту статті 19(1) ДЄС, кожна держава-член повинна забезпечити, щоб органи, які виконують функції «судів або трибуналів» у значенні, визначеному правом ЄС, виносити рішення з питань, пов'язаних із застосуванням або тлумаченням права ЄС, і таким чином підпадають під дію-судової системи цієї держави-члена у сферах, що охоплюються правом ЄС, відповідали вимогам ефективного судового захисту, зокрема вимогам незалежності (рішення від 11 липня 2024 року у справі «Ганн-Інвест та інші» (Hann-Invest and Others), С-554/21, С-622/21 і С-727/21, EU: С:2024:594, п. 47 та наведена судова практика).

²JUDGMENT OF THE COURT (Fourth Chamber) 14 November 2024 (Case C-197/23). URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=292277&pageIndex=0&doclang=en&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=1222548>

Вимога щодо незалежності судів має два аспекти. Перший аспект, зовнішній за своєю природою, вимагає, щоб відповідний суд здійснював свої функції повністю автономно, без будь-яких ієрархічних обмежень або підпорядкування будь-якому іншому органу і без отримання наказів чи інструкцій з будь-якого джерела, таким чином, будучи захищеним від зовнішнього втручання або тиску, які можуть вплинути на незалежне судження його членів і вплинути на їхні рішення. Другий аспект, внутрішній за своєю природою, пов'язаний з поняттям «неупередженості» і має на меті забезпечити дотримання рівної дистанції між сторонами провадження та їхніми відповідними інтересами щодо предмета цього провадження. Цей аспект вимагає об'єктивності та відсутності будь-якої зацікавленості в результатах провадження, окрім суворого дотримання принципу верховенства права (рішення від 11 липня 2024 року у справі «Ганн-Інвест та інші» (Hann-Invest and Others), C-554/21, C-622/21 та C-727/21, EU:C:2024:594, пп. 50 та 51, а також наведена судова практика).

Хоча «зовнішній» аспект, головним чином, має на меті збереження незалежності судів від законодавчої та виконавчої влади відповідно до принципу поділу влади, що є основою верховенства права, він також спрямований на захист суддів від неправомірного впливу зсередини самого суду.

Також слід зазначити, що виконання суддями своїх обов'язків щодо здійснення правосуддя має бути захищене не лише від прямого впливу у вигляді вказівок, а й від більш опосередкованих форм впливу, які можуть впливати на судові рішення (див. з цього приводу рішення від 11 липня 2024 року у справі «Ганн-Інвест та інші» (Hann-Invest and Others), C-554/21, C-622/21 та C-727/21, EU:C:2024:594, п. 53, а також наведені прецеденти).

По-друге, другий підпункт статті 19 (1) ДЄС вимагає існування трибуналу, «раніше створеного відповідно до закону», враховуючи нерозривний зв'язок між доступом до такого трибуналу та гарантіями незалежності та неупередженості суддів (див. рішення від 11 липня 2024 року у справі «Ганн-Інвест та інші» (Hann-Invest and Others), C-554/21, C-622/21 та C-727/21, EU:C:2024:594, п. 55, та наведені приклади судової практики).

Крім того, посилання на «суд, встановлений законом», яке також міститься у другому абзаці статті 47 Хартії, відображає, зокрема, принцип верховенства права та охоплює не лише правову основу існування суду, але і склад суддів у кожній конкретній справі, а також будь-які положення національного законодавства, порушення яких може зробити участь одного чи кількох суддів у розгляді справи неправомірною (див. з цього приводу рішення від 29 березня 2022 року у справі Getin Noble Bank, C-132/20, EU: C:2022:235, п. 121 та наведені прецеденти).

Більше того, можливість перевірки дотримання цих гарантій є необхідною для забезпечення довіри, яку суди в демократичному суспільстві повинні викликати у тих, хто перебуває під їхньою юрисдикцією.

Ефективний судовий захист не може бути гарантований, якщо на вимогу однієї зі сторін або за ініціативою суду, у разі серйозних сумнівів, дотримання

правил, що надають суду статус «незалежного та неупередженого суду, попередньо встановленого законом», не підлягає судовому розгляду та можливого покаранню за порушення. В іншому випадку ці правила можуть бути проігноровані без будь-яких наслідків. У зв'язку з цим важливо зазначити, що саме існування ефективного судового контролю, покликаного забезпечити дотримання положень закону, є суттю концепції «верховенства права» (див. рішення від 6 жовтня 2020 року у справі «Банк Рефah Каргаран проти Ради» (Bank Refah Kargaran v Council), C-134/19 P, EU:C:2020:793, п. 36 та наведену прецедентну практику).

Таким чином, якщо держава-член встановлює правові положення щодо складу суду, який розглядає кожну справу, та щодо перерозподілу справ, стаття 19 (2) ДЄС з урахуванням статті 2 ДЄС та статті 47 Хартії, вимагає, щоб дотримання цих правил могло підлягати судовому перегляду.

Із цього випливає, що національне законодавство, яке забороняє апеляційним судам перевіряти дотримання національних правил щодо перерозподілу справ у судах або змін складу судів з метою визначення, чи є склад суду, який ухвалив рішення в першій інстанції, незалежним і неупередженим трибуналом, раніше створеним відповідно до закону, та забороняє апеляційним судам за будь-яких обставин визнавати, залежно від обставин, що провадження в першій інстанції є недійсним, якщо воно було закрито рішенням, ухваленим складом суду, до якого була передана справа, або яке було змінено з порушенням цих правил, слід вважати несумісним з вимогами другого абзацу статті 19(1) ДЄС.

Враховуючи викладене вище, Суд дійшов висновку, що відповідь на питання, передані для винесення попереднього рішення, полягає в тому, що другий підпункт статті 19 (1) ДЄС, розглянутий у контексті статті 2 ДЄС та статті 47 Хартії, слід тлумачити як такий, що виключає національне положення, яке за будь-яких обставин перешкоджає апеляційному суду розглядати питання щодо того, чи було здійснено перерозподіл справи до складу суду, який ухвалив рішення в першій інстанції з порушенням національних правил про перерозподіл справ у межах суду.

На цих підставах Суд постановив рішення, згідно з яким другий підпункт статті 19 (1) Договору про заснування Європейського Союзу, з урахуванням статті 2 Договору про заснування Європейського Союзу та статті 47 Хартії Європейського Союзу про основоположні права, слід тлумачити так, що він виключає національне положення, яке за будь-яких обставин не дозволяє апеляційному суду розглядати питання про те, чи була передача справи до складу суду, який ухвалив рішення в першій інстанції, здійснена з порушенням національних правил щодо перерозподілу справ у судах.

Право на заснування та свободу надання послуг

Рішення Суду від 14 листопада 2024 року (Справа С-197/23, клопотання про винесення попереднього рішення відповідно до статті 267 ДФЄС від Апеляційного суду міста Лісабону (Португалія)³.

Предмет справи. Клопотання про винесення попереднього рішення стосується тлумачення статті 2(3) Директиви 2011/7/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 16 лютого 2011 року про боротьбу із затримкою платежів у комерційних операціях (далі – Директива 2011/7/ЄС). Це клопотання подано в межах провадження між Agenciart – Management Artístico Lda (Agenciart) і СТ щодо виплати комісії, яку Agenciart вимагає на підставі агентського договору.

Апеляційний суд міста Лісабону зупинив провадження по справі та звернувся до Суду ЄС з таким питанням:

- чи слід вважати фізичну особу, яка займається акторською діяльністю на позаштатній основі за фінансову винагорода, «суб'єктом господарювання» у розумінні статті 2(3) та (5) Директиви 2011/7/ЄС, навіть якщо ця особа не має жодної організованої мережі ресурсів (просто здійснює цю діяльність, але не має власних приміщень, персоналу, інструментів чи обладнання, пов'язаних із професійною діяльністю).

Висновки Суду.

Згідно з усталеною судовою практикою, при тлумаченні положень права ЄС необхідно враховувати не лише їх формулювання, але й контекст та цілі законодавства, частиною якого ці положення є (рішення Суду від 12 жовтня 2023 року у справі С-726/21).

Відповідно до статті 1(2) Директиви 2011/7/ЄС цей акт застосовується до всіх платежів, що здійснюються як винагорода за «комерційні операції», що визначаються в статті 2(1) цієї Директиви як «операції між підприємствами або між підприємствами та органами державної влади, які призводять до постачання товарів або надання послуг за винагорода».

Згідно зі статтею 2(3) Директиви 2011/7/ЄС «суб'єкт господарювання» означає будь-яку організацію, крім органу державної влади, що здійснює незалежну підприємницьку та/або професійну діяльність, навіть якщо ця діяльність здійснюється однією особою.

Із практики Суду випливає, що для того, щоб особа вважалася «суб'єктом господарювання» і щоб операція була класифікована як «комерційна», недостатньо укласти угоду, пов'язану з господарською діяльністю (рішення Суду від 15 грудня 2016 року у справі С-256/15). Важливою умовою є відповідність усім ознакам суб'єкта господарювання, визначеним законодавством.

³ JUDGMENT OF THE COURT (Sixth Chamber) 14 November 2024 Case C-643/23. URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=292280&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=1222548>

На цих підставах Суд (Шоста палата) постановляє, що стаття 2(3) Директиви 2011/7/ЄС повинна тлумачитися таким чином, що фізична особа, яка працює як самозайнята на постійній основі за винагороду, не маючи власного приміщення, персоналу або інструментів чи обладнання, пов'язаних з її професійною діяльністю, все ж підпадає під визначення «суб'єкт господарювання» у розумінні цього положення.

***Дослідницька служба
Верховної Ради України***

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*